

ENSEMBLE-MUZIEK t.b.v. HET MUZIEKONDERWIJS VOLGENS DE SUZUKI-METHODE

geschreven voor de Accademia Filharmonica te Utrecht o.l.v. Johannes Lievaart

TOELICHTING VOOR DE DOCENTEN

Algemeen

De muziek is bedoeld voor gebruik door groepen leerlingen die volgens de Suzuki-methode onderwezen worden in het bespelen van met name *strijk*instrumenten. De stukken kunnen ingestudeerd worden als onderdeel van lessen in samenspel, maar ook t.b.v. uitvoeringen door leerlingen, waarbij leerkrachten naar keuze al of niet zelf kunnen meespelen.

Er is uitgegaan van het idee, dat leerlingen van verschillend speelniveau met alle stukken mee zouden moeten kunnen doen: de bovenste vioolpartij zal in principe gespeeld kunnen worden door leerlingen van boek 4-5 niveau, voor de onderste partij is boek 2-3 niveau meestal voldoende. Het is niet altijd nodig dat alle spelers in één groep alle noten van een bepaalde partij kunnen spelen: naar bevind van zaken kunnen "moeilijke" noten door de meer gevorderden in de groep gespeeld worden terwijl de anderen rust hebben. Bij de samenstelling van de groepen kan het nuttig zijn ervoor te zorgen dat bij iedere groep een groepsleider (een gevorderde leerling of een leerkracht) meespeelt die inzetten kan aangeven en eventuele technische problemen binnen de groep door voorspelen kan helpen oplossen.

De klank van de muziek volgde in belangrijke mate uit het gestelde doel: om te passen in de eerste fasen van het Suzuki-systeem moest de muziek tonaal zijn, maar niet noodzakelijkerwijs uitsluitend in klassiek majeur-mineur. Voorbeelden van toegepaste niet-klassieke modi zijn de "Bartók"-, de "zigeuner"- en de "Itrische"-toonladder (zie onder bij de toelichting op de verschillende individuele stukken). Ook de harmonieën moesten een tonale grondslag hebben, maar dissonanten waren niet bij voorbaat uitgesloten, terwijl van de asymmetrische maatsoorten de 5/8- en 7/8-maat meegenomen konden worden.

De melodie sluit veelal aan op Centraal- en Oost-Europese volksmuziek, waar dit soort muziek meer een levend onderdeel van het dagelijks bestaan is dan in het geïndustrialiseerde deel van West-Europa. In het algemeen hebben West-Europeanen geen moeite met het begrijpen en navoelen van dit soort muziek: het komt van dichtbij genoeg om een resonans op te wekken, maar het komt ook weer van ver genoeg om als nieuw, en dus interessant te worden ervaren.

Het voorgeschreven instrumentarium omvat in de eerste plaats violen en violoncellen, altijd gesteund door een piano (die in de opzet van de school steeds door een professionele pianist wordt bespeeld). Ad libitum kunnen een fluit (verdubbelt de bovenste viool-partij), een altviool (verdubbelt de onderste vioolpartij, of, één octaaf hoger, de cello-partij) of een contrabas (verdubbelt de cello-partij) ingezet worden. Het kan bij grotere ensembles nuttig zijn een dirigent in te schakelen die tempo en inzetten kan aangeven.

In ieder stuk worden een aantal specifieke technische problemen aan de orde gesteld; deze zijn omschreven onder de titel van elk deel. De stukken kunnen in willekeurige volgorde worden gespeeld; bij uitvoeringen kunnen geschikte selecties gemaakt worden. De ensemblemuziek is bedoeld als aanvulling op het normale Suzuki-lesrooster, zeker niet als vervanging van onderdelen daarvan.

De hieronder per deel vermelde metronoom-cijfers zijn vooral indicatief bedoeld. Uit de gegeven cijfers zijn de tempi (zoals Schönberg het zo fraai formuleerde) "frei zu gestalten".

Op de individuele stukken

I. Zwaan-kleef-aan (invallen in een lopende melodie: "in de bocht springen")

Het stuk is bedoeld als onderdeel van een leerlingenuitvoering, b.v. als openings- of slotstuk, waarbij zoveel mogelijk spelers mee moeten kunnen doen. De opzet is, dat bij iedere groep eerst één speler (groepsleider of leerkracht) inzet, en dat de anderen in die groep successievelijk inzetten volgens een van te voren afgesproken schema, dan wel geïmproviseerd op aanwijzing van de groepsleider, zodat iedereen van te voren moet meedenken met de in de zijn/haar groep lopende stem. De klank van het ensemble moet langzamerhand "vollopen", zonder abrupte overgangen in het volume wanneer een speler of groep spelers inzet. Overigens blijft het evenzeer mogelijk, het stuk gewoon als zodanig te spelen, dus zonder de "zwaan-kleef-aan"-truc.

De gebruikte melodie is het in de Suzuki-methode basale "*Altijd is Kortjakje ziek*"-thema, dat eerst conventioneel-klassiek, maar later romantisch-chromatisch (type: "De dorpsorganist improviseert") geharmoniseerd wordt. In de laatste twee maten nemen de gelijkzwevende instrumenten (fluit en piano) het heft op hun eigen wijze in handen, maar alles komt tenslotte toch weer keurig in D-groot terecht.

De fluit-, altviool- en contrabas-partij kunnen *ad lib.* wel of niet gespeeld worden.

Tempo: ca 88 voor de kwart, in één tempo door tot het *rit.* in de laatste maat (niet langzamer worden in het *largamente* van maat 17)

II. Familie Beer ("zigeuner"-toonladder, asymmetrische frasen)

De voor de zigeunertonladder karakteristieke verhoogde kwart, met de bijbehorende 1½-toonsafstand (b.v. in de 2e maat: es-fis) tussen de 3e en 4e toon, zitten verwerkt in de thema's voor zowel Pa als Ma. Van de leerlingen die de bovenste 1e-vioolpartij spelen wordt bovendien gevraagd, al naar gelang de partij voorschrijft, de 2e toon nu eens "normaal" (a in maat 9, d in maat 14), dan weer verlaagd (as in maat 10, resp. des in maat 15) te intoneren om de flexibiliteit van de zigeunertonladder te demonstreren. Tenslotte verstoren in de laatste twee maten de kindertjes Beer op hun eigen manier weer de zojuist door hun ouders gevestigde orde.

Van de maatwisselingen in het stuk, - waardoor naar klassieke begrippen asymmetrische frasen ontstaan -, hoeven de leerlingen net zo weinig te merken als de (schaarser wordende) kenners van het Wilhelmus, zolang zij, zoals gebruikelijk in de Suzuki-methode, uit hun hoofd spelen. Hierdoor zullen zij later, bij het van blad spelen, maatwisselingen minder als "kunstmatig" zien.

Tempo: ca 92 voor de kwart, voor het *più mosso* in de laatste twee maten: ca 104

III. Polka ("Bartók"-toonladder; canon; dubbelgrepen met één losse snaar)

Het stuk is gebaseerd op de doedelzakklank, die goed aansluit bij de Bartók-toonladder (op d beginnend: d-e-fis-gis-a-b-c-d). Het heeft de vorm van een Polka met Trio, maar zowel Polka als Trio (een "à la Musette" met kloggelui op de achtergrond) kunnen ook separaat als aparte stukken gespeeld worden. Als het Trio, - onder de titel "Doedelzak" -, apart gespeeld wordt, moeten de twee in kleine noten gedrukte maten 48 en 49 als afsluiting meegenomen worden. In slotmaat 49 wordt het "leeglopen" van de doedelzak geïllustreerd.

De Polka, naar zijn aard een gezellige, tot meedoen uitgenodigend dans, leent zich goed voor een canon-vorm, die hier overigens met veel vrijheid is toegepast, o.a. met omkeringen en expres-foute imitaties.

Tempo: ca 80 voor de kwart, Trio idem

IV. De kleinkinderen van Koning Babar^(*) ("Istrische" toonladder; clusters)

Na hun huwelijk begonnen Koning Babar en Koningin Céleste aan een lange en gelukkige regeerperiode. Doordat hij in zijn jeugd onder de mensen had gewoond, kon Babar ervoor zorgen dat die hem en zijn mede-olifanten met rust lieten, zodat zijn kleinkinderen op hun gemak en vredig door het bos konden lopen zonder bang te hoeven zijn voor kwalijke jagers, zoals Babar in zijn jeugd. Zij kunnen rustig badderen in de rivier, trompettend en stampend van plezier, en alles eten wat hun voor de slurf komt, want de giftige paddestoelen die Babar's voorganger noodlottig werd heeft Babar zodra hij koning was laten uitroeien.

Maar waar zijn kleinkinderen de Istrische toonladder (hier: cis-d-e-f-g-a-b-cis) hebben opgedaan, is niet bekend.

Tempo: ca 76 voor de kwart, zonder haast *sin'al fine*

^(*) Zie: *Jean de Brunhoff, De geschiedenis van het olifantje Babar (1939)*

V. Stoomtrein (verminderde kwint; "onomatopeïsch" spelen)

Op volle stoom komt hij de tunnel uit, hij heeft er duidelijk zin. Luid puffend stuurt hij zijn rook- en stoomwolken de atmosfeer in, laat z'n fluit horen en trekt zijn wagonnetjes piepend en schurend door de bocht: het is een vriendelijk museumtreintje, met een simpel 0-2-0 locomotiefje ervoor, geen machtige Pacific 2-3-1 reus, zoals Honegger in zijn gelijknamig symfonisch gedicht vereeuwigde. Hij wordt zelfs even lyrisch als het einddoel nadert, en met een tevreden sis meldt hij zich af bij zijn baas.

Tempo: ca 66 voor de halve, zeer ritmisch, ook in het *rit.* naar het eind toe

VI. Dobberen ($5/8 = 2 + 3$ of $3 + 2$)

Een variant op het Venetiaanse Gonddellied, in een wat woeliger water dan het beroemde Canal Grande meestal biedt, wel met zingende gondelier, maar met asymmetrische golfslag en ook wat meer waterspetters.

VII. Sinterklaas op z'n Bulgaars ($7/8 = 3 + 4$ of $4 + 3$)

De 7/8-maat is, behalve voor veel Bulgaarse en andere Balkan-volksmuziek, ook geschikt voor oer-Hollandse Sinterklaasliedjes: het ritme $3 + 4 =$ kwart + achtste + kwart + kwart valt b.v. goed te combineren met de tekst: "Zie de maan schijnt / door de bomen / makkers, staakt uw / wild geraas", etc., en op het omgekeerde ritme $4 + 3 =$ 4 achtsten + 3 achtsten kan men b.v.: "Stoute kind'ren zijn hier niet" zingen. Het is bij dit stuk wel de bedoeling dat de leerlingen de geschreven noten *spelen* (niet zingen), maar het zeggen van de woorden in het juiste ritme kan verduidelijkend werken en het idee op een afstand houden dat bij een 7/8-maat aan iets "exotisch" gedacht moet worden.